

Сташевська Інна Олегівна,
доктор педагогічних наук, професор,
директор навчально-наукового
інституту культури і мистецтв
ДЗ „Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка”

ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В ГАЛУЗІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена розгляду проблем методології порівняльно-педагогічних досліджень в галузі мистецької педагогіки. Схарактеризовано наукові підходи наукового пізнання в контексті порівняльного аналізу мистецько-педагогічних процесів і явищ в різних країнах. Визначено та класифіковано основні методи, розкрито специфіку джерельної бази компаративних досліджень з проблем мистецької освіти.

Ключевые слова: методологія наукового дослідження, мистецька освіта, наукові підходи, методи дослідження.

Article is devoted a problem of methodology of comparative pedagogical researches in the field of art pedagogic. Methodological approaches of scientific knowledge of a context of the comparative analysis of is art-pedagogical processes and the phenomena in the different countries are characterized. The basic methods are revealed, specificity of base of sources of comparative is art-pedagogical researches is opened.

Keywords: methodology of scientific research, art educations, scientific approaches, research methods.

Інтенсивні інтеграційні процеси в міжнародному освітньому середовищі зумовлюють зростання інтересу дослідників до вивчення позитивних досягнень і недоліків освітніх систем різних країн з метою їх взаємозбагачення та водночас і збереження національної культурно-освітньої ідентифікації. У зв'язку з цим актуальною потребою є вдосконалення й розширення знань про засоби вивчення, об'єктивного відображення й порівняння мистецько-педагогічних явищ і процесів, що відбувались або відбуваються в різних культурах, країнах, регіонах, з урахуванням нових умов розвитку світового суспільства й нових вимог до педагогічної науки.

Аналіз вітчизняної наукової літератури другої половини ХХ – початку ХХІ століття свідчить, що розгляду зарубіжного мистецько-педагогічного досвіду присвячено небагато праць.

Публікації радянського періоду в цій галузі мали здебільшого оглядово-інформативний характер, поза увагою їх авторів залишено компаративний аспект дослідження (наприклад, праці Л. Баренбойма, О. Бодіної, І. Гадалової, Є. Гуревич, І. Кряжевої, О. Новосада, Г. Пожидаєва, С. Стоянова, Л. Шуберта, збірники праць за редакцією Л. Баренбойма, О. Апраксіної й ін.). Окремі наукові роботи відрізнялись ідеологічним

зabarвленням, присутнім багатьом публікаціям з порівняльної педагогіки радянських часів.

Так, наприклад, у руслі пріоритетів радянської ідеології – у контексті критичного аналізу „кризисних” тенденцій у теорії й практиці буржуазного масового музичного виховання – представляє стан музичної освіти в західноєвропейських капіталістичних країнах Н. Корихалова. Зміст праці Н. Корихалової явно виражає мету: довести „неможливість в умовах буржуазного суспільства забезпечити поколінню юних повноцінне музичне виховання” [1, с. 101].

В останнє десятиріччя помітним є прагнення українських науковців до об’єктивного аналізу різних аспектів зарубіжної мистецької педагогіки.

Разом із значною інтенсифікацією в Україні та країнах СНД останніх років науково-дослідної роботи в галузі порівняльної педагогіки (І. Колонтаєвська, І. Луговська, О. Олейнікова, Л. Рябов, І. Адамек, Л. Ваховський, Т. Десятов, В. Жуковський, Л. Зязюн, Т. Кошманова, Н. Лавриченко, А. Максименко, О. Матвієнко, Г. Ніколаї, Л. Пуховська, В. Червонецький, О. Локшина й ін.) аналізу мистецько-педагогічного досвіду інших країн у порівняльному плані й досі присвячено невелику кількість дисертаційних робіт (наприклад, дослідження Л. Бисакової, А. Вільчовської, О. Івати, Г. Ніколаї, Р. Полухіна, А. Сергієнко, І. Сташевської та ін.). Так, Л. Бисакова виявляє та аналізує моделі, структури, зміст, форми та методики художньої освіти (на матеріалі образотворчого мистецтва) учнів шкіл сучасної Німеччини, зокрема федеральної землі Північний Рейн-Вестфалія [2]. А. Вільчовська виявляє провідні напрями розвитку й специфічні особливості сучасного стану теорії й практики музичного виховання учнів основних шкіл Польщі, а також визначає здобутки в цій галузі, які можуть бути використані в процесі реформування шкільної мистецької освіти в Україні [3]. О. Івата визначає шляхи оптимізації організаційно-педагогічних умов викладання класичного балету в хореографічних студіях сучасної Японії [4]. Г. Ніколаї здійснює порівняльно-педагогічний аналіз становлення й тенденцій розвитку музично-педагогічної освіти в Польщі та визначає можливості використання позитивного польського досвіду у вітчизняній музично-педагогічній освіті [5]. А. Сергієнко досліджує історію становлення й розвитку музичного виховання в Польщі [6]. Р. Полухін здійснює порівняльно-педагогічний аналіз тенденцій розвитку загальної музичної освіти в Республіці Білорусь і Республіці Польща в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття [7]. І. Сташевська виявляє етапи, провідні тенденції та закономірності розвитку музичної педагогіки в Німеччині ХХ століття, на підставі узагальнення науково-теоретичного й практичного надбання німецької музичної педагогіки визначає прогностичні шляхи удосконалення цієї галузі в Україні [8].

На жаль, поки що недостатньо уваги науковці України та країн СНД приділяють дослідженню проблем мистецької освіти на матеріалах кількох країн. Недостатньо розробленими залишаються й питання, що стосуються

методології порівняльних досліджень у галузі мистецької педагогіки. У зв'язку з цим метою цієї публікації є розкриття на основі аналізу порівняльно-педагогічних досліджень пострадянського простору методологічних основ порівняльної мистецької педагогіки.

Предметом порівняльної мистецької педагогіки є історія та сучасний стан теорії й практики мистецької освіти в різних культурах, країнах, регіонах у порівняльному контексті. Згідно з цим основними завданнями компаративних мистецько-педагогічних досліджень є вивчення процесу історичного розвитку та актуального стану, спільних та відмінних рис мистецької педагогіки в окремих культурах, країнах, регіонах, формування знання про тенденції й закономірності розвитку теорії й практики мистецької освіти в різних частинах світу та у глобальному масштабі, виявлення прогностичних можливостей та розробка стратегій удосконалення вітчизняної системи мистецької освіти з урахуванням прогресивного й негативного зарубіжного досвіду в цій сфері. Таким чином забезпечується реалізація описової, пояснювальної й прогностичної функцій порівняльної мистецької педагогіки.

Суттєві трансформації в методології порівняльної педагогіки останніх десятиріч, які характеризуються заміщенням уявлень про світ як множинності історично сформованих регіональних суспільств або націй, які існують автономно, на розуміння транснаціональної взаємозалежності (Г. Корнетов), виникненням так званого всесвітнього підходу (Є. Бражник), вимагають від дослідників-компаративістів урахування під час аналізу зарубіжних систем мистецької освіти їх позицій не тільки в національному, а й у глобальному – міжнародному контексті.

Забезпечення теоретичної й прогностичної значимості порівняльних мистецько-педагогічних досліджень вимагає їх відповідного методологічного обґрунтування з урахуванням існуючих норм, принципів і прийомів наукового пізнання. Аналіз праць з методології наукового пізнання, і зокрема методології педагогічних і порівняльно-педагогічних досліджень (Б. Вульфсона, Є. Бражник, З. Малькової, В. Капранової, В. Краєвського, А. Новікова, А. Сбруєвої й ін.), а також компаративних дисертаційних робіт в галузі педагогіки, і зокрема мистецької педагогіки, України та інших країн СНД останніх десятиріч дозволив виявити можливі методологічні принципи, підходи й методи, а також специфіку джерельної бази компаративних мистецько-педагогічних досліджень.

Так, методологічну основу порівняльних досліджень в галузі мистецької педагогіки можуть становити методологічні принципи історизму, детермінізму, взаємозв'язку об'єктивного й суб'єктивного, єдності філософського, загальнонаукового й конкретно-наукового рівнів методологічного аналізу, єдності теорії й практики й ін., а також такі наукові підходи, як системний, синергетичний, історико-культурологічний, цивілізаційний, антропологічний, аксіологічний, парадигмальний, компаративний, параметричний, підхід загального соціального контексту, інтонаційний й ін.

Розглянемо зазначені методологічні підходи більш конкретно в контексті завдань порівняльної мистецької педагогіки.

Так, системний і синергетичний підходи (І. Блауберг, Е. Юдін, Г. Хакен, І. Пригожин) застосовують, якщо необхідним є розгляд предмету дослідження, наприклад, систем мистецької освіти зарубіжних країн, як складноструктурованої відкритої системи.

Історико-культурологічний підхід (М. Бахтін, В. Біблер) забезпечує збір та опис важливих для дослідження історичних фактів, виявлення культурних традицій, еволюційних передумов, етапів, тенденцій та закономірностей розвитку мистецько-педагогічних процесів і явищ в контексті загальнокультурного життя досліджуваної країни в різні історичні періоди, дозволяє урахувати різноманітні перетини мистецько-педагогічної думки й практики з іншими соціокультурними феноменами – філософією, естетикою, загальною педагогікою, мистецтвознавством, виконавським мистецтвом, релігією, засобами масової інформації тощо.

Цивілізаційний підхід (Г. Корнетов) передбачає вивчення історії й сучасного стану мистецької освіти окремих країн з урахуванням взаємовпливу різних культурних традицій у контексті розвитку процесу мистецької освіти в глобальному (світовому) масштабі.

Антропологічний підхід забезпечує розгляд мистецько-педагогічних процесів і явищ з позицій людини та її потреб.

Аксіологічний підхід (І. Зязюн, М. Каган, О. Сухомлинська) уможлиблює виявлення педагогічних уявлень у науковому просторі про цінність естетичного виховання й розвитку в суспільній та особистісній перспективах, розкриття ролі мистецької освіти в контексті збереження й передачі мистецьких та загальнолюдських цінностей, гуманного розвитку суспільства тощо.

Парадигмальний підхід допомагає виявити на основі аналізу мистецько-педагогічних уявлень та реальної освітньої дійсності панівні на досліджуваній території в окремі історичні періоди парадигми мистецької освіти та проаналізувати їх з позицій співвідношення минулого й сучасного. О. Ніколаєва виділяє парадигмально-педагогічний підхід до вивчення історії мистецької освіти й визначає, що він може здійснюватися на декількох рівнях: рівень основних історичних етапів розвитку мистецької освіти; рівень кожного з напрямків мистецької освіти (народного, релігійного, світського); рівень окремих концепцій мистецької освіти [9, с. 300].

Компаративний підхід дозволяє розкрити специфіку розвитку мистецької педагогіки в різних частинах світу, зв'язки, спільне й відмінне між мистецько-педагогічними моделями, нормативними документами та особливостями їх практичної реалізації в різні історичні періоди, а також на основі порівняння вітчизняного й зарубіжного мистецько-педагогічного досвіду визначити позитивні й негативні моменти та можливі шляхи вдосконалення теорії й практики мистецької освіти на вітчизняному рівні.

Параметричний підхід (І. Луговська) завдяки застосуванню процедур параметричної оцінки та параметричного порівняння дозволяє виявити

особливості досліджуваних об'єктів на основі єдиної системи якісних та кількісних параметрів, а також здійснити на цій основі їх поелементний структурний та функціональний зіставний аналіз.

Підхід загального соціального контексту (Л. Рябов, М. Ваховський) може бути застосовано для виявлення зовнішніх соціально-історичних факторів й умов, які визначають особливості формування й еволюції мистецько-педагогічних уявлень, порівняння поглядів і концепцій провідних діячів в галузі мистецької педагогіки через інтерпретацію їх висловлювань як продуктів діяльності в конкретних соціальних і культурно-історичних умовах тощо.

Сутність інтонаційного підходу (О. Ніколаєва) полягає в простеженні в історії музичної освіти послідовної зміни основних інтонаційних орієнтирів відповідно до еволюції музичного мистецтва як мистецтва „інтонованого смислу” (Б. Асаф'єв) [9, с. 298]. Цей підхід передбачає розгляд музичної освіти різних культур, країн, регіонів за різними її типами, специфіка яких виявляється завдяки інтонаційному аналізу того чи іншого типу музичної культури (народної, світської, релігійної, композиторської, виконавської, слухацької, музично-теоретичної, музично-педагогічної, вокальної, піаністичної, диригентської тощо), а також аналіз співвідношень музично-педагогічних систем з окремими музичними стилями.

Відомо, що здійснення будь-якого наукового дослідження вимагає підбору певних методів дослідницької роботи, а логіка застосування тих чи інших методів обґрунтована, насамперед, вибором предмета, мети та завдань дослідження, тобто комплекс дослідницьких методів має бути адекватним специфіці процесів і явищ, що вивчаються.

Порівняльна мистецька педагогіка вивчає в порівняльному плані мистецько-педагогічні процеси й явища, тому основними засобами проведення порівняльно-педагогічних досліджень у цій галузі є загальнонаукові та специфічні педагогічні методи наукового пізнання. Разом з тим, міждисциплінарний характер порівняльної мистецької педагогіки передбачає використання також і методів інших наукових галузей – історії, філософії, психології, соціології, мистецтвознавства, математики, джерелознавства тощо.

На основі аналізу наукової та навчально-методичної літератури з проблем порівняльної педагогіки, зокрема праць провідних педагогів-компаративістів Б. Вульфсона, З. Малькової, О. Джуринського, Є. Бражник, В. Капранової, А. Сбруєвої й ін., а також дисертаційних порівняльно-педагогічних досліджень останніх десятиріч (Н. Абашкіної, І. Адамек, Л. Ваховського, Т. Десятова, В. Жуковського, Л. Зязюн, О. Іонової, Е. Ісмаїлова, І. Колонтаєвської, Т. Кошманової, Н. Лавриченко, О. Лещинського, І. Луговської, А. Максименка, О. Матвієнко, Г. Ніколаї, О. Олейнікової, Л. Пуховської, І. Радіонової, А. Растригіної, Л. Рябова, С. Синенко, В. Червонецького й ін.) були виявлені різноманітні методи, які можуть бути використані й для реалізації мети й завдань науково-дослідної роботи в галузі порівняльної мистецької педагогіки.

Як і для будь-якого типу науково-дослідної роботи важливими засобами наукового пізнання для порівняльних мистецько-педагогічних досліджень є такі загальнонаукові методи, як теоретичний аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування й конкретизація, проблематизація, аналогія, моделювання, узагальнення, систематизація, класифікація, що дозволяють виділити ключову проблему, сформувавши науковий апарат та концепцію дослідження, виявити сутнісні характеристики, провідні тенденції й закономірності розвитку мистецько-педагогічних явищ, узагальнити теоретичний і практичний досвід з проблеми дослідження тощо.

На початковому етапі порівняльного мистецько-педагогічного дослідження необхідним є збір і обробка фактичного матеріалу, що здійснюється за допомогою різноманітних методів.

Так, порівняльне мистецько-педагогічне дослідження неможливе без вивчення державних нормативних документів, навчально-методичної літератури, навчальних планів і програм, педагогічної документації, статистичних даних досліджуваних країн. Важливий фактичний матеріал для пізнання й порівняння мистецько-педагогічних об'єктів і явищ міститься у фундаментальних історико-, психолого- й мистецько-педагогічних працях, енциклопедичних і довідникових виданнях, мемуарних спогадах, монографічних дослідженнях, збірках наукових праць та матеріалів конференцій, публікаціях періодичних видань минулих століть і сучасності з фондів вітчизняних і зарубіжних бібліотек, матеріалах мережі Інтернет тощо.

Особливе значення для поліаспектного осягнення предметного поля наукової роботи в галузі порівняльної мистецької педагогіки має вивчення сучасних публікацій авторів зарубіжних країн, присвячених питанням історії розвитку теорії й практики мистецької освіти, організації естетичного виховання в традиційних та альтернативних загальноосвітніх школах, позашкільних навчальних закладах, мистецької освіти дорослих, підготовки професійних кадрів у галузі музичного, хореографічного, театрального, образотворчого тощо мистецтва.

Цінними для об'єктивного аналізу стану зарубіжної мистецько-педагогічної думки й практики в минулі століття є автентичні різним історичним періодам джерела: старовинні теоретичні трактати, педагогічні праці, підручники й посібники, лексикони, статті в періодичних виданнях, збірки пісень тощо.

Важливим допоміжним методом порівняльного мистецько-педагогічного дослідження є переклад автентичної літератури. Під час проведення дослідження автор має дуже відповідально ставитися до перекладу прізвищ та термінів, що можуть мати залежно від мови, історичного періоду й навіть географічного регіону, де вони вживаються, різне специфічне тлумачення, а також до інтерпретації понятійного апарату зарубіжних систем мистецької освіти та його інтеграції у вітчизняну науково-педагогічну мову.

Слід відзначити, що ступінь достовірності отриманих результатів порівняльного мистецько-педагогічного дослідження значною мірою

залежить не стільки від кількості вивчених джерел, скільки від повноти й достовірності інформації, яка в них міститься. Практично неможливо опрацювати абсолютно всю літературу, яка має відношення до досліджуваної проблеми, тому під час роботи з джерелами, доцільним є використання методу головного масиву в сукупності з вибіркоким методом, коли аналізується більша частина джерел, що обираються за певними критеріями. Відбір матеріалів для порівняльного мистецько-педагогічного дослідження може здійснюватись за хронологічними, географічними, тематичними або іншими ознаками.

Іноді, під час аналізу літератури дослідник може зіткнутися з такою ситуацією, коли інформація з одного й того ж питання в різних публікаціях є не ідентичною, а іноді й суперечливою. У цьому випадку О. Рудницька рекомендує „зафіксувати виявлені протиріччя й проаналізувати їх перехресним методом, пояснити можливі причини розбіжності думок, кількісних даних, мотивів оцінки педагогічних фактів тощо” [10, с. 203].

Суттєвою допомогою в пізнанні різних аспектів мистецько-педагогічної реальності в досліджуваній країні або регіоні є такі емпіричні методи вивчення педагогічного досвіду, як спостереження, опитування (усне – інтерв'ю й письмове – анкетування, тестування), бесіди, метод експертних оцінок, які допомагають виявити погляди на предмет дослідження різних груп респондентів: педагогів, учнів та їх батьків, керівників навчальних закладів тощо, в результаті чого дослідник отримує важливий фактичний матеріал, зіставлення якого з інформацією з нормативних та літературних джерел дозволяє отримати відносно повне й об'єктивне уявлення про предмет дослідження.

Невід'ємним методом дослідницької роботи в галузі порівняльної мистецької педагогіки є опис фактичної інформації. Актуальним сьогодні є питання щодо співвідношення між описом фактичного матеріалу та його аналітичною інтерпретацією [11, с. 82]. Як справедливо підкреслює Б. Вульфсон, непомірне захоплення фактологією йде на шкоду теоретичному осмисленню, а, з іншого боку, „таке осмислення буде плідним, тільки якщо воно засновується на глибокому вивченні конкретних фактів і явищ”. Саме у працях, присвячених зарубіжній проблематиці, на думку Б. Вульфсона, питома вага фактичного матеріалу часто може бути більшою, ніж у роботах про вітчизняну систему освіти, а систематизований опис новітніх та маловідомих фактів може виступати як одне з важливих самостійних наукових завдань та як суттєвий елемент порівняльно-педагогічного дослідження [там само].

Допоміжними засобами обробки отриманого фактичного матеріалу є методи математичної статистики (реєстрація, ранжирування, шкалування, порівняння), а також такі соціологічні методи, як соціометричний, який дозволяє подати оброблені за допомогою математичних методів результати дослідження у вигляді таблиць, діаграм, графіків, та контент-аналіз, що використовують для точного й об'єктивного кількісного й якісного аналізу

змісту несистематизованого масиву інформаційних джерел (нормативних документів, наукової літератури, інтерв'ю, анкет тощо).

Специфічним методом, який використовують у галузі компаративної педагогіки, є порівняльно-педагогічний аналіз. Як комплексний метод, який охоплює сукупність дослідницьких засобів, спрямованих на виявлення спільного й відмінного в педагогічних об'єктах, що зіставляються, порівняльно-педагогічний аналіз має бути ключовим під час проведення компаративних мистецько-педагогічних досліджень.

Одним із засобів порівняльного аналізу є метод бінарного зіставлення або бінарний аналіз, який дозволяє здійснити „глибоке й докладне зіставлення освітніх систем двох країн, при якому проблеми освіти вписуються в широкий історико-культурний і соціально-політичний контекст” [11, с. 55]. Б. Вульфсон виділяє два типи бінарних зіставлень. Перший передбачає порівняння національної системи освіти (як базової) та зарубіжної, а другий – зіставлення освітніх систем двох зарубіжних країн [там само].

Як свідчать результати аналізу вітчизняних дисертаційних робіт, дослідження в галузі зарубіжної мистецької педагогіки в Україні поки що спрямовано на вивчення мистецько-педагогічного досвіду окремих країн та виявлення можливостей удосконалення досліджуваної галузі на вітчизняному рівні з урахуванням результатів проведеної наукової роботи.

Важливою умовою проведення компаративного аналізу є відносна однорідність об'єктів, які зіставляються, тому для порівняння доцільніше обирати країни з відносно близькими історико-культурними традиціями в соціально-економічному, політичному, релігійному або ін. аспектах. У цьому контексті необхідним принципом зіставного аналізу як засобу порівняльно-педагогічного аналізу Е. Ісмаїлов визначає принцип адекватності, „згідно якому в педагогічну практику порівнюваних систем можна інкорпорувати педагогічні явища й процеси, в основі яких полягають адекватні загальнодидактичні закономірності” [12, с. 17]. У зв'язку з тим, як справедливо відзначає А. Сбруєва, „при виборі об'єктів для порівняння має бути враховано багато чинників: історичних, культурних, економічних, філософських, релігійних, демографічних, соціологічних, власне педагогічних” [13, с. 22].

Порівняння може бути як синхронним, тобто в єдиних хронологічних межах, так і асинхронним, коли зіставляють процеси або явища, які відбувались у різні історичні періоди.

Ефективним засобом, що допомагає дослідникам-компаративістам здійснити порівняльний аналіз, є метод моделювання. Наприклад, Л. Рябов використовує метод моделювання для розробки робочої гіпотетичної моделі системи вищої освіти розвинених країн як еталону для порівняння [14]. Для проведення порівняльного аналізу систем навчання іноземним мовам у військових вузах Росії й США А. Комаровою використано структурну модель педагогічного процесу, яка містить такі елементи, як мета, зміст,

методи, форми й ін., що й стали об'єктами для зіставлення під час порівняння педагогічних систем [15].

Суттєвим внеском у розвиток теорії порівняльно-педагогічного аналізу є розробка Е. Ісмаїловим функціональної моделі порівняльно-педагогічного аналізу, що являє собою „побудований на певних методологічних підходах і принципах інваріантний системний механізм, який, завдяки характеру вхідних в його структурні компоненти (етапи, цикли) завдань забезпечує ефективне проведення порівняльно-педагогічних досліджень як на рівні освітніх парадигм, так і на рівні окремих дидактичних систем” [12, с. 44 – 45]. За словами Е. Ісмаїлова, його модель „передбачає розподіл процесу порівняльного аналізу на взаємопов'язані й взаємозумовлені етапи й цикли, кожен з яких має свої конкретні завдання, рішення яких призводить, у кінцевому рахунку, до реалізації загальної прогностичної мети – підвищенню ефективності порівнюваних педагогічних систем за рахунок їх інтеграції й взаємозбагачення” [12, с. 45].

Важливою умовою для забезпечення ефективності компаративного аналізу мистецько-педагогічних процесів і явищ є обрання певних параметрів їх порівняння.

Наукове обґрунтування концепції реалізації параметричного підходу під час порівняння систем шкільної освіти різних країн здійснено в дисертаційній роботі І. Луговської. Дослідниця пропонує використовувати методи параметричної оцінки та параметричного порівняння. Як визначає авторка, технологічна процедура параметричної оцінки являє собою виявлення реального стану систем шкільної освіти різних країн на основі єдиної системи якісних та кількісних параметрів, а технологічна процедура параметричного порівняння – поелементний структурний та функціональний зіставний аналіз шкільних освітніх систем різних країн, здійснюваний на основі результатів параметричної оцінки [16].

При цьому для процедури порівняння доцільно обирати найбільш суттєві елементи (наприклад, соціально-педагогічні умови, цілі, завдання, зміст, методи й форми мистецької освіти тощо).

Суттєвим джерелом для зіставлень, наприклад, демографічної ситуації, кількості мистецької навчальних закладів, учнівського, студентського, педагогічного контингенту мистецької профілю, масштабів та джерел фінансування мистецької освіти тощо є результати статистичних досліджень.

Порівняльно-педагогічне дослідження здійснюється в обраних хронологічних межах і може охоплювати різні історичні періоди. У цьому контексті важливими засобами проведення компаративних мистецько-педагогічних досліджень є науково-історичні методи: джерелознавчий та історіографічний аналіз, хронологічний та описово-аналітичний методи, які передбачають розгляд історіографії предмету дослідження, пошук й обробку важливих для дослідження енциклопедичних, філософських, психолого-педагогічних, культурологічних, мистецтвознавчих, нормативних тощо джерел, архівних документів, збір, систематизацію й опис історичних фактів; метод періодизації, порівняльно-історичний, ретроспективний та причинно-

наслідковий аналіз, які дозволяють виявити особливості еволюції педагогічних уявлень і реального стану освітньої практики в певні історичні періоди, визначити основні етапи, політичні, економічні, соціокультурні чинники й передумови становлення й розвитку мистецько-педагогічних явищ; парадигмальний метод, необхідний для виявлення провідних парадигм мистецької освіти, які панували в різні історичні періоди, та основних детермінант їхніх змін.

Аналіз і порівняння ідей окремих педагогів у загальному соціальному контексті може здійснюватися за допомогою дискурс-аналізу, що являє собою „сукупність методик і технік інтерпретації різноманітних текстів чи висловлювань як продуктів мовленнєвої діяльності, яка здійснюється в конкретних суспільно-політичних обставинах і культурно-історичних умовах” [17, с. 29].

Одним із ключових методів порівняльної мистецької педагогіки є прогнозування, що спрямовується на визначення можливостей удосконалення й перспектив подальшого розвитку національної теорії й практики мистецької освіти з урахуванням результатів проведеного компаративного дослідження.

Завершуючи розгляд методів наукового пізнання, які можуть бути використані в процесі компаративного мистецько-педагогічного дослідження, слід зауважити, що не існує суворо регламентованого комплексу методів, специфічних лише для порівняльних педагогічних, та зокрема мистецько-педагогічних досліджень. Дослідники використовують як загальнонаукові, так і спеціальні – іманентні окремим науковим галузям методи, які адаптують для вирішення конкретних дослідницьких завдань.

Отже, визначна роль мистецької освіти як у передачі культурних традицій та формуванні естетичної культури молодого покоління, так і в суттєвому впливі на гуманізацію суспільства, вимагає вивчення й упровадження кращих здобутків світової мистецької педагогіки в національну систему мистецької освіти. Але ж, як свідчить проведений аналіз, у пострадянському науковому просторі поки що не має цілісної концепції щодо механізму проведення компаративних досліджень мистецько-педагогічних систем різних країн. Здійснена в цій статті характеристика окремих компонентів методологічного апарату компаративної мистецької педагогіки, звичайно, не вичерпує всіх аспектів проблеми методології порівняльних мистецько-педагогічних досліджень, яка потребує подальшої ґрунтовної розробки. Основною метою авторів є звернення уваги дослідників-компаративістів на існуючу проблему, що характеризується не рідкими випадками формального підходу дисертантів до визначення методологічних основ порівняльно-педагогічного дослідження, а також на доцільність подальшого розширення й упорядкування методів порівняльної мистецької педагогіки, тому що широта їх спектру й ступінь узгодженості між собою є суттєвими чинниками, що впливають на результати дослідницької роботи й дозволяють отримати максимально повну й об'єктивну інформацію про предмет дослідження.

Доцільним у цьому контексті є створення методики порівняльного аналізу систем мистецької освіти різних країн з метою їх взаємозбагачення, розробка специфічних компаративній мистецькій педагогіці методологічних підходів, ґрунтовне вивчення можливостей використання в процесі порівняльного мистецько-педагогічного дослідження наукових методів певних наукових галузей (історії, філософії, психології, соціології, математики, джерелознавства тощо), детальне розкриття особливостей відбору й обробки джерельної бази, визначення найбільш суттєвих параметрів для оцінки й порівняльного аналізу мистецько-педагогічних процесів і явищ.

Література

1. Корыхалова Н. П. Кризисные тенденции в буржуазном массовом музыкальном воспитании / Корыхалова Н. П. – М. : Музыка, 1989. – 112 с.
2. Бысакова Л. В. Современное художественное образование в Германии : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Бысакова Лариса Владимировна. – Таганрог, 1997. –
3. Вільчковська А. Е. Розвиток теорії і практики музичного виховання учнів основних шкіл Польщі (1980 – 2000 рр.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Вільчковська Анастасія Едуардівна. – К., 2004. – 207 с.
4. Ивата О. А. Организационно-педагогические условия преподавания классического балета в хореографических студиях Японии : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01/ Ивата Ольга Альбертовна. – М., 2009. – 220 с.
5. Ніколаї Г. Ю. Розвиток музично-педагогічної освіти в Польщі (XX століття) : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Ніколаї Галина Юріївна. – К., 2008. – 471 с.
6. Сергиенко А. П. История становления и развития музыкального воспитания в Польше: (X-XX вв.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01/ Сергиенко Алла Петровна. – К., 1993. – 194 с.
7. Полухин Р. А. Сравнительный педагогический анализ тенденций развития общего музыкального образования в Республике Беларусь и Республике Польша : Вторая половина XX - начало XXI века : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Полухин Руслан Анатольевич. – Брест, 2005. – 250 с.
8. Сташевська І. О. Розвиток музичної педагогіки в Німеччині (XX століття) : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Сташевська Інна Олегівна. – Луганськ, 2011. – 550 с.
9. Психология музыкальной деятельности: теория и практика : [учеб. пособ. для студентов муз. фак. высш. пед. учеб. заведений] / [под ред. Г. М. Цыпина]. – М. : Издательский центр „Академия”, 2003. – 368 с.
10. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : [навч. посіб.] / О. П. Рудницька. – К. : АПН України, 2002. – 270 с.

11. Вульфсон Б. Л. Сравнительная педагогика. История и современные проблемы / Вульфсон Б. Л. – М. : УРАО, 2003. – 232 с.
12. Исмаилов Э. Э. Сравнительно-педагогический анализ систем среднего профессионального образования Швеции и России : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Исмаилов Эльхан Эюб оглы. – Калининград, 2004. – 241 с.
13. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка : [навч. посіб.] / Сбруєва А. А. – Суми : СДПУ ім. А.С.Макаренка, 1999. – 301 с.
14. Рябов Л. П. Сравнительно-педагогический анализ систем высшего профессионального образования развитых стран : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогика” / Л. П. Рябов. – М., 1998. – 49 с.
15. Комарова А.А. Сравнительный анализ систем обучения иностранным языкам в военных вузах России и США : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / А. А. Комарова. – Нижний Новгород, 2003. – 28 с.
16. Луговская И. Р. Параметрический подход к анализу систем школьного образования разных стран : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Луговская Ирина Робертовна. – Санкт-Петербург, 2004. – 393 с.
17. Ваховський М. Методологічні аспекти порівняльного аналізу педагогічних ідей Г. Манна та К. Ушинського / М. Ваховський // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2008. – № 10. – С. 26 – 30.

Сташевська І. О. Проблеми методології наукового дослідження в галузі мистецької освіти / І. О.Сташевська // Музичне мистецтво ХХІ століття – історія, теорія, практика : збірник наукових праць інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [заг. ред. та упорядк. А. Душного]. – Дрогобич – Кельце – Каунас – Алмати : Посвіт, 2017. – Вип. 3. – С. 143 – 156.